

УДК 378.035:792.8.071.2]:172.15
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-2-11>

Костянтин КАЛІЄВСЬКИЙ,
 orcid.org/0000-0003-4202-4222
 аспірант кафедри режисури та хореографії
 Львівського національного університету імені Івана Франка,
 викладач кафедри хореографії
 Київського університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) k.kaliievskiy@kubg.edu.ua

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ХОРЕОГРАФІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано проблеми патріотичного виховання хореографів в закладах вищої освіти. Проаналізовано вплив фахових знань на загальну культуру, світоглядну орієнтацію здобувачів вищої освіти. Наголошено на головних завданнях вищої хореографічної школи, які орієнтовані на загальнолюдські культурні цінності, фундаментами яких є джерела національної духовності.

Питання патріотичного виховання студентів хореографічного спрямування мають охоплювати знання з історії України, мови та культури. Важливою є пошана до історичного минулого, відповідальність за долю країни, дбайливе ставлення до національної історико-культурної спадщини, які сприяють реалізації виховного потенціалу здобувачів вищої хореографічної освіти.

В статті зазначено становлення системи освіти на українських землях. Зауважено про активну діяльність князя Костянтина Острозького, який заснував школу, що згодом стала академією, друкарнею та культурно-освітнім осередком. Наголошено, що ця діяльність сприяла заснуванню братств, братських шкіл, розвитку книгодрукарні на теренах стародавньої України.

У публікації наголошено на важливій ролі Києво-Могилянської академії в суспільному житті населення українських земель та її впливі на відродження й спробі розбудови української держави. Приділено увагу легендарній постаті минулого часу митрополиту Петру Могили, який спрямовував свої зусилля на виховання молоді. Висвітлені аспекти впливу української духовної, інтелектуальної еліти могилянської доби на формування нового стилю мислення і стилю життя на наступний час.

Розкриті шляхи формування у студентської молоді національної свідомості і самосвідомості через призму національної ідеї та пізнання героїчного минулого українського народу. Сформовані основні аспекти національно-патріотичного виховання, які ґрунтуються на національно-культурних традиціях і несуть в собі ментальну складову етнічної спадщини українського народу.

Наголошено на тісному зв'язку стародавньої освіти з козацьким визвольним рухом, який свідчить про міцні цивілізаційні засади наших пращурів у розвитку національної освіти.

Враховано нове прочитання архаїстично-традиційних поглядів на збереження народного танцю та на формування новітнього етнокультурного світогляду на сприйняття фольклорного танцю країн світу.

Піднесені актуальні теми героїко-патріотичного спрямування засобами хореографічного мистецтва. Враховані аспекти розвитку новітнього суспільства та формування нового етнокультурного світогляду з подальшою його популяризацією та трансляцією в сучасний творчий простір.

Ключові слова: патріотичне виховання, могилянська доба, вища освіта, культура, хореографія.

Kostiantyn KALIEVSKYI,
 orcid.org/0000-0003-4202-4222
 Graduate student at the Department of Directing and Choreography
 Ivan Franko Lviv National University,
 Lecturer at the Choreography at the Department of Choreography
 Borys Grinchenko Kyiv University
 (Kyiv, Ukraine) k.kaliievskiy@kubg.edu.ua

NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION OF CHOREOGRAPHERS AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article substantiates the issues of choreographers' patriotic education at higher education institutions. The impact of professional knowledge on the general culture and worldview direction of higher education students is analyzed. The emphasis is placed on the main tasks of the higher choreographic school, which are focused on universal cultural values, the founders of which are the sources of national wealth.

The issue of patriotic education of choreography students should include knowledge of Ukrainian history, language, and culture. Respect for the historical past, responsibility for the fate of the country, and a caring attitude to the national historical and cultural heritage, which contribute to the realization of the educational potential of students of higher choreographic education, are important.

The article describes the formation of the education system on Ukrainian territory. The activity of Prince Konstantin Ostrozky, who founded a school that later became an academy, a printing house, and a cultural and educational center, was noted. It is emphasized that this activity contributed to the establishment of fraternities, and fraternal schools, and the development of book printing in the territories of ancient Ukraine.

The publication emphasizes the important role of Kyiv-Mohyla Academy in the social life of the population of Ukraine and its influence on the revival and attempts to build the Ukrainian state. Attention is paid to the legendary figure of the past, Metropolitan Peter Mohyla, who directed his efforts to the education of young people. Aspects of the influence of the Ukrainian spiritual and intellectual elite of the Mohyla era on the formation of a new style of thinking and lifestyle for the next time are highlighted.

The ways of national consciousness and self-awareness development among student youth through the national idea and knowledge of the heroic past of the Ukrainian people have been revealed. The main aspects of national-patriotic education, which are based on national-cultural traditions and have the mental component of the ethnic heritage of the Ukrainian people, have been formed.

The close connection of ancient education with the Cossack liberation movement is emphasized, which testifies to the strong civilizational background of our ancestors in the development of national education.

New comprehension of archaic and traditional views on folk dance protection and the formation of modern ethnocultural outlook on folk dance of the countries in the world is taken into account.

Current topics of heroic and patriotic orientation are presented through choreographic art. The aspects of modern society development and the formation of a new ethnocultural worldview with its further popularization and translation into the modern creative space are taken into account.

Key words: *patriotic education, the time of Petro Mohyla, higher education, culture, choreography.*

Постановка проблеми. На сьогодні складним, болючим та актуальним залишається питання національно-патріотичного виховання хореографів в закладах вищої освіти, адже історія переконливо свідчить, що освіта повинна базуватися на національних засадах. Однак, лише розуміючи сукупність факторів, які впливають на освітній процес, можна побачити трансформування національної концепції в мистецьке та освітнє середовище сьогодення.

Мета статті. Проаналізувати аспекти виховання здобувачів хореографічної освіти на засадах національно-патріотичної ідеї.

Завдання. Дослідити основні засади формування національно-патріотичного виховання хореографів.

Актуальність статті зумовлена потребою в осягненні національно-духовного феномену козацької педагогіки, аналізу творчого спадку козацької доби на прикладі хореографічного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень свідчить про значне зростання уваги педагогів та викладачів фахових дисциплін до історичних аспектів педагогічної освіти, які закладалися в часи діяльності українського козацтва. Питання досліджували Ю. Руденко, М. Стельмахович, Г. Біленький, Т. Василенко, Т. Будняк, Ю. Єлісєнко, М. Кравчук, З. Сергійчук, А. Шевченко, В. Кузь, О. Губко, О. Плахотнюк та ін.

Виклад основного матеріалу. «Серце розумного здобуває знання, і вухо мудрих шукає знання» (Біблія, 2017: 654).

Освіта та культура є наріжними каменями гармонійно розвиненої особистості, сформованої на широкому колі етичних цінностей.

Сучасна дослідниця Г. Падалка зазначає, що «саме мистецтво покликане відтворити цінність буття людини, протистояти руйнаціям технократичного мислення, вузькому підходу до усвідомлення сенсу людського буття з позицій бездушного практицизму і утилітаризму» (Падалка, 2008: 45).

Важливими культурними цінностями суспільства можна вважати:

а) універсальні – життя, здоров'я, безпека, сім'я, родичі, освіта, правопорядок, кваліфікація, достаток тощо;

б) демократичні – свобода слова, совісті, партій, громадських організацій, національний, державний суверенітет;

в) партикулярні – любов до сім'ї, батьківщини тощо;

г) фетишизм – прагнення до абсолюту, віра в Бога, у надреальні сили;

д) міжособистісного спілкування – взаємоповага, доброзичливість, тактовність, уважність, чуйність, толерантність, автономність, колективізм;

е) суспільного визнання – рейтинг у суспільстві, оцінка як духовної особистості, авторитет тощо;

ж) ідеальні – уявлення про добро і зло, мета, щастя, сенс життя і смерті.

Освічена людина, в якій закладені культурні цінності, протиставляє добро – злу, мир – війні

і через причинно-наслідкові зв'язки аналізує наслідки всепрощення, які породжують беззаконність і злочинність, а завищена чи занижена самооцінка викликає почуття несправедливості.

Спілкування, засноване на ціннісних відносинах, є своєрідною програмою настанов для сучасного та майбутнього покоління, інакше кажучи, соціалізуючим навчально-виховним процесом. Мета його полягає у формуванні ідеального образу майбутнього, кінцем якого людина вбачає сенс свого життя. Кінцева мета створює у свідомості модель ідеального досягнення цілей завдяки спрямованій усвідомленій діяльності.

Саме форми хореографічної культури у вигляді танцювальної спадщини, що відображають українські обряди, звичаї і традиції, закладають глибокі тенденції розвитку та стають неписаними правилами поведінки нашого суспільства. Усі календарні свята, традиції та звичаї нашого народу є своєрідним розписаним на рік планом життя і всі елементи соціо-культурної спадщини виступають цінними досягненнями національної культури, саме вона акумулює і зберігає весь людський досвід і реалізує його через окремі функції.

Виховна функція культури покликана сприяти формуванню гармонійної духовно розвиненої особистості. За словами дослідниці Паньків Л. «мистецтво, як особливий вид духовно-практичного освоєння дійсності за законами краси, є сферою естетичних і художніх цінностей. Естетичні цінності, які продукує мистецтво, є відбиттям краси як міри досконалості, допомагають усвідомлювати прекрасне не лише у мистецьких творах, а і в оточуючому світі. Художні цінності являють собою вищі рукотворні форми естетичних цінностей» (Паньків, 2015: 40).

Світоглядна функція культури акумулює вищі духовні ідеали мистецтва, фокусуючи людину на самовизначенні. «Світогляд людини формується завдяки розширенню спілкування з навколишнім середовищем, пізнанню різних культур, поглядів, знайомству з далекими й близькими історичними епохами. Формування сучасного покоління в умовах «культурного напруження» виховує здатність до самовизначення, формування індивідуальної життєвої позиції, потяг до нових знань, толерантного ставлення до чужих поглядів і думок» (Грузенберг, 2007: 70).

Отже, культура визначає певні межі, в яких здатна діяти людина.

Яскравим історичним прикладом становлення системи освіти на українських землях стало заснування у 1615 році в Києві митрополитом Петром Могилою навчальної академії. Варто зауважити,

що її створенню передувала активна діяльність відомого українського князя Костянтина Острозького, який в м. Острог близько 1576 року заснував школу, що стала академією, друкарню та культурно-освітній осередок, сприяв заснуванню братств, братських шкіл, розвитку книгодрукування (Берест, 2014: 72).

Києво-Могилянська академія в історії України відіграла роль національного культурно-інтелектуального центру розвитку філософської думки та науки. Вона стала символом високої національної духовності, яка формувала політичну й культурну еліту нації. Як твердить В. Гоцуляк, «душею й фундатором цього об'єднання був митрополит Петро Могила. Існування такого феномена, як «могилянське коло» в українській історії, крім всього іншого, було свідченням демократичності українського духовного й суспільного життя, в якому брали участь як діячі церкви, так і світські люди. Тобто не можна однозначно стверджувати лише про монополію церкви і духовенства на освіту, книжні знання, розумову працю, культурну діяльність в могилянську добу» (Гоцуляк, 2018: 10).

Зазначена авторка наголошує, що «Найбільшим досягненням митрополита Петра Могили стало те, що завдяки йому та його сподвижникам Київ перетворюється в справжній центр українського політичного і культурного життя у XVII ст. Концентрацією всіх духовних, інтелектуальних сил стає Київський колегіум, відкритий стараннями Петра Могили» (Гоцуляк, 2018: 9). Дослідник С. Голубев зауважив, що «з приходом у Київ високоосвіченого, енергійного православного митрополита спостерігається поживлення культурного й освітнього духу. І діяльність його увінчалася наслідками більш плідними, ніж досягли його попередники» (Голубев, 1983). Невід'ємною складовою його діяльності була цілісна програма розвитку вітчизняної педагогіки на основі гуманістичних ідей та національно-визвольної боротьби українського народу. Митрополит реалізовував цілісні програми вивчення молоддю іноземних мов, удосконалюючи та поглиблюючи знання з рідної української мови.

Впродовж усього часу свого існування академія була головним центром духовної консолідації, інституцією, яка через освіту формувала, єднала й уніфікувала етнокультурні процеси (Нічик, 1997).

Як стверджує Ю. Руденко, Петро Могила разом зі своїми соратниками розгорнув енергійну діяльність з метою відкриття слов'яно-греко-латинських шкіл, які дослідники називають першими українськими гімназіями. В 1631 році

митрополит заснував Лаврську школу, що стала вітчизняним закладом вищої освіти з викладацьким складом, який мав вищу європейську освіту (Руденко, 2007: 43). Відкриття П. Могилою Київської колегії було найбільшим досягненням, де він зумів поєднати західноєвропейські зразки педагогічної системи з традиціями вітчизняних братських шкіл.

Києво-Могилянська академія по праву здобула славу закладу вищої освіти європейського зразка. Митрополит всі свої зусилля спрямував на те, щоби здобувати вищу освіту могли представники всіх верств населення. Завдяки його ініціативі в колегії була організована студентська конгрегація, яка допомагала студентам та була прообразом товариської спілки.

Академія виховала багатьох науковців і патріотів, виконувала велику історичну місію найбільшого наукового і навчально-виховного закладу України. Професорсько-викладацький склад академії своїми науковими та літературними працями виховували в молоді патріотичні почуття, формували стійку громадянську позицію, цілеспрямовано розвивали національні ідеї. Діячі освіти у своїй просвітницькій, навчально-виховній діяльності висвітлювали історію походження українського народу, його етнічне коріння.

У своїй публікації Руденко Ю. зазначає, що «Митрополит реалізовував обумовлену складними тогочасними європейськими обставинами мовну політику в галузі освіти, науки, культури та релігії» (Руденко, 2007: 43).

Український народ завжди був багатий на мудрих державних діячів, обдарованих письменників, вчених, педагогів, мав багато шкіл та бібліотек. Українці завжди виховували молодь на козацько-лицарських традиціях, прагнули прищепити та навчити відчувати глибокі патріотичні почуття, національну свідомість і самосвідомість (Руденко, 2007: 48).

Так ректор академії Касіян Сакович у своїх «Віршах на жалосний погреб... Петра Конашевича-Сагайдачного» писав: «Україна тим військом незборимого зостається. А гетьман Сагайдачний не смертної слави гідний... Має Греція Нестора, Ахілла й Аякса, Троя – Гектора, Атени – Перікла й Фемістокла, а Рим – Курція й Помпея, то матиме тепер України – Петра Сагайдачного» (Голубев, 1886: 18). Передові українські вчені, педагоги завжди були взірцем служіння рідному народові, виступали за свободу й незалежність України.

Великі заслуги Києво-Могилянської академії в розвитку освіти, науки, культури не лише впли-

нули на нашу державу, а й на всю Східну Європу, визначивши потужний потенціал вітчизняної освіти і системи виховання.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти потрібно докорінно поліпшити виховання студентської молоді на глибинних знаннях народознавчого та українознавчого характеру. Любов до Батьківщини, справжня українська духовність свіжим струменем оновлює сучасні педагогічні реальності, реалізує козацько-лицарські ідеї в підростаючому поколінні. Шлях формування у студентської молоді національної свідомості і самосвідомості проходить через усвідомлення національних ідей, пізнання героїчного минулого українського народу.

Викладачі мистецьких дисциплін, в тому числі і хореографічних, повинні надавати ґрунтовні знання студентам на матеріалах народної спадщини, даючи можливість занурюватись та створювати нові танцювальні проекти з застосуванням художньо-образного мислення. Для успішного виховання студентів-хореографів доцільно застосовувати методи та прийоми, які розкривають аспекти сутності національно-культурних традицій, специфіку ментальних особливостей українського народу.

Сутність та самобутність новітніх тенденцій хореографічної освітньої системи повинно базуватися на цінностях вільної освіти, пріоритетної ролі національного характеру та ідей, на цінностях історичного минулого та цінностях науки і інтелектуального пошуку та збереження танцювального фольклору України. Адже хореографія має властивість нести культурно-історичний відбиток з неповторним специфічним змістом кожного народу, який впливає на національну систему освіти і виховання.

Розвиваючи національну хореографічну освіту, педагоги багатьох навчальних закладів України модулюють оновлену виховну систему за аналогами кращих моделей світового рівня, акцентом яких є розвиток в кожній особистості національної свідомості. Віра в мужність своєї демократичної Батьківщини, гордість за її волю та незалежність – це те, що є притаманним, сповненим національного духу, українцям. Здобувачі вищої освіти плекають розвиток високої моралі, інтегрують духовні якості нашого народу в сучасне середовище.

Викладачі вищої освіти червоною стрічкою вплітають в навчальний процес знання давніх глибоких традицій українського народу, наголошуючи на тісному зв'язку стародавньої освіти з козацьким визвольним рухом. Виховання студен-

тів призводить до піднесення духу, поглиблюючи національні ідеали, дозволяють створити унікальний процес оволодіння обраної спеціальності.

Володіння науковою інформацією переконливо свідчить про міцні цивілізаційні засади наших пращурів, що пробуджують глибоку шану і гордість за свою історичну спадщину.

Дослідник Ю. Руденко зазначав, що на прикладах героїв творів Т. Шевченка та інших письменників, на фактах і подіях з історії та культури українського козацтва необхідно пояснювати здобувачам освіти, що козацький характер – це вищий рівень українського національного характеру. Для прийдешніх поколінь найвищими взірцями козацького характеру стали І. Богун, П. Дорошенко, І. Мазепа, П. Орлик, І. Сірко, П. Сагайдачний, Б. Хмельницький та багато інших представників українського козацтва (Руденко, 2007: 148).

Історія доводить, що століття колоніального і напівколоніального гніту, геноцид і лінгвоцид, штучні голодомори і політичні арешти, концтабори на змогли знищити високошляхетних якостей нашого народу, придушити нездоланну волю до незалежності.

Львівський дослідник О. Плахотнюк зазначає: «сьогодні можна констатувати той факт, що відображення не простої тематики і в водночас актуальної тематики героїко-патріотичного спрямування, засобами хореографічного мистецтва хореографами-постановниками, танцівниками використовуються новітні технології та форми сучасного танцю» (Плахотнюк, 2020: 103).

Сьогоднішні студенти – майбутні артисти професійних хореографічних колективів, викладачі навчально-виховних творчих закладів, керівники дитячих та дорослих танцювальних колективів мають дедалі ґрунтовніше ознайомлюються з теорією і практикою українського народного танцю. Адже національне хореографічне мистецтво просякнуте ідеями національної незалежності та філософією козацтва сприяє розвитку моральної духовної сфери підростаючого покоління.

Народна хореографія в поєднанні з засобами козацької педагогіки пробуджують в душі кожного студента національну гідність, самобутність, піднесеність, глибокі емоції, дух героїзму, шляхетність поривів душі, моральні чесноти.

Творче використання народного мистецтва з козацько-лицарськими традиціями сприяють оновленню освітньо-виховного процесу, поліпшують підготовку національних кадрів в хореографічній галузі культури. Заклади вищої освіти мають поглиблено вивчати історію та культуру українського народу зосереджувати увагу на вивченні

історії українського хореографічного мистецтва, що дозволить оперти всю багатогранну систему освіти і виховання на вітчизняний ґрунт, віковічні національні традиції. Саме вони зберігають духовні цінності і святині української нації, завдяки яким науковці-освітяни будуть творчо переносити на національні освітньо-виховні терени здобутки світової культури.

Потрібно враховувати розвиток новітнього суспільства і реальне сприйняття молоддю сьогодення, як зазначає О. Плахотнюк: «нове прочитання архаїстично-традиційних поглядів на збереження народного танцю, формування новітнього етносвітогляду сприйняття фольклорного танцю країн світу, кожного національного осередку, етнічної групи в мистецькому просторі сучасності. Як результат розвиненості відео- теле- фіксації, мережі Інтернет технологіям розширюються можливості фіксації фольклорного танцю, його популяризації та донесення до глядачів всього світу» (Плахотнюк, 2021: 8).

Висновки. Отже, сучасна система національно-патріотичного виховання педагога-хореографа розпочинається з початкової хореографічної освіти, яка концептуально має формувати базові історико-культурні стандарти національної свідомості, виховувати у майбутніх фахівців хореографії любов до українського народу, української музики, пісні та танцю і продовжуватися в системі вищої освіти вже як фундаментальне, основне, раціональне зерно хореографічної педагогіки. Українське хореографічне мистецтво повинно стати значущою складовою майбутнього професіоналу та сприяти гармонійному розвитку його особистості.

Початкова ланка має закладати фундамент національних традицій та звичаїв української культури, цілеспрямовано і поетапно сприяти розвитку хореографічних компетентностей, які базуються на скарбах народної творчості.

Доцільно констатувати, що національно-патріотичне виховання учнів та студентів є ефективним інструментом комплексного формування хореографічних здібностей, разом із розвитком творчої уяви та фантазії, цілеспрямованості щодо набуття творчо-виконавської майстерності, яка є основою для формування національної культури особистості.

Значення національно-патріотичного виховання полягає у можливості формування національної свідомості та ідейно-моральних, емоційно-естетичних якостей лицарської духовності, ставши непохитним підмурівком усієї української освіти і виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біблія. Київська Патріархія Української Православної Церкви Київського Патріархату. Київ : Українське Біблійне Товариство, 2017. 1416 с.
2. Берест Р., Козак Г. Історія України: туристичні аспекти. Конспект лекцій для студентів туристичного профілю. Львів: Галицька видавнича спілка. 2014. 336 с.
3. Голубев С. Київський митрополит Петро Могила та його сподвижники. Т. 1. Київ: Тип. Г. Т. Корчак-Новицького, 1983. 1168 с.
4. Голубев С. Історія Київської духовної академії. Випуск 1, дод. Київ : 1886. 376 с.
5. Гоцуляк В. Петро Могила і культурно-освітній процес в Україні XVII ст. *Педагогічний дискурс*, 2018. Вип. 24. С. 7–11. DOI: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2018.24.01>
6. Грузенберг С. О. Теорія катарсису. Мистецтво як катарсис. *Практична психологія і соціальна робота*. 2007. № 12. С. 70–76.
7. Дяченко А. Роль мистецької освіти та її функцій у формуванні розвитку особистості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2015. Вип. 73. Т. 1. С. 107–112. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-1.24>
8. Нічик В. Петро Могила в духовній історії України. Київ : Український Центр духовної культури, 1997. 328 с.
9. Падалка Г. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
10. Паньків Л. Зміст та функції художніх орієнтацій у контексті мистецької освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*. Київ, 2015. Вип. 18. С. 37–42.
11. Плахотнюк О. Етносвітогляд фольклорного танцю в мистецькому просторі сучасності. *Актуальні питання гуманітарних наук : Міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельваніка, 2021. Вип. 35. Т. 5. С. 4–8. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-1>
12. Плахотнюк О. Героїко-патріотична спрямованість сучасної хореографії в рамках фестивалю «Сурми звитяги». *зб. наук. праць: Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 1. С. 97–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2020_1_21 DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2020.196575>
13. Руденко Ю. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність. Київ : МАУП, 2007. 384 с.

REFERENCES

1. *Biblia. Kyivska Patriarkhiia Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy Kyivskoho Patriarkhatu*. (2017) [Bible. Kyiv Patriarchate of the Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate.] Kyiv : Ukrainse Bibliine Tovarystvo. 1416 s. [in Ukrainian].
2. Berest R., Kozak H. (2014) *Istoriia Ukrainy: turystychni aspekty*. [History of Ukraine: tourist aspects.] Konspekt lektzii dlia studentiv turystychnoho profilii. Lviv: Halytska vydavnycha spilka. 336 s. [in Ukrainian].
3. Holubev S. (1983) *Kyivskiy mytropolyt Petro Mohyla ta yoho spodvyzhnyky*. [Metropolitan Petro Mohyla of Kyiv and his associates.] V. 1. Kyiv: Typ. H. T. Korchak-Novitskoho. 1168 s. [in Ukrainian].
4. Holubev S. (1886) *Istoriia Kyivskoi dukhovnoi akademii*. [History of the Kyiv Theological Academy.] Vypusk 1, dod. Kyiv. 376 s. [in Ukrainian].
5. Hotsuliak V. (2018) *Petro Mohyla i kulturno-osvitnii protses v Ukraini XVII st.* [Petro Mohyla and the cultural and educational process in Ukraine of the 17th century.] Pedahohichni dyskurs. Vyp. 24. S. 7–11. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2018.24.01>
6. Hruzenberh S. O. (2007) *Teoriia katarsysu. Mystetstvo yak katarsys*. [Theory of catharsis. Art as catharsis.] Praktychna psykholohiia i sotsialna robota. № 12. S. 70–76. [in Ukrainian].
7. Diachenko A. (2015) *Rol mystetskoï osvity ta yii funktsii u formuvanni rozvytku osobystosti*. [The role of art education and its functions in the formation of personality development.] Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 5 : Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Kyiv. Vyp. 73. T. 1. S. 107-112. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-1.24>
8. Nychyk V. (1997) *Petro Mohyla v dukhovnii istorii Ukrainy*. [Petro Mohyla in the spiritual history of Ukraine.] Kyiv : Ukrainskiy Tsentr dukhovnoi kultury. 328 s. [in Ukrainian].
9. Padalka H. (2008) *Pedahohika mystetstva. Teoriia i metodyka mystetskykh dystsyplin*. [Art pedagogy. Theory and methodology of artistic disciplines.] Kyiv : Osvita Ukrainy. 274 s. [in Ukrainian].
10. Pankiv L. (2015) *Zmist ta funktsii khudozhnikh oriiientatsii u konteksti mystetskoï osvity*. [Content and functions of artistic orientations in the context of art education.] Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 14 : Teoriia i metodyka mystetskoï osvity. Kyiv. Vyp. 18. S. 37-42. [in Ukrainian].
11. Plakhotniuk O. (2021) *Etnosvitohliad folklorneho tantsiu v mystetskomu prostori suchasnosti*. [Ethnview of folklore dance in the artistic space of modernity.] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : Mizhvuzivskiyi zb. nauk. prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych : Helvanika. Vyp. 35. T. 5. S. 4–8. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-1>
12. Plakhotniuk O. (2020) *Heroiko-patriotychna spriamovanist suchasnoi khoreohrafii v ramkakh festyvaliu «Surmy zvytiahu»*. [Heroic-patriotic orientation of modern choreography within the framework of the «Trumpets of Triumphs» festival.] zb. nauk. prats: Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. № 1. S. 97–103. [in Ukrainian]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2020_1_21 DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2020.196575>
13. Rudenko Yu. (2007) *Ukrainska kozatska pedahohika: vytoky, dukhovni tsinnosti, suchasnist*. [Ukrainian Cossack pedagogy: origins, spiritual values, modernity.] Kyiv : MAUP. 384 s. [in Ukrainian].